WYROK TRYBUNAŁU (druga izba)
z dnia 26 października 2006 r. *

W sprawie C-302/05

mającej za przedmiot skargę o stwierdzenie, na podstawie art. 226 WE, uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego, wniesioną w dniu 28 lipca 2005 r.,

Komisja Wspólnot Europejskich, reprezentowana przez B. Schimę i D. Recchię, działających w charakterze pełnomocników, z adresem do doręczeń w Luksemburgu,

strona skarżąca,

przeciwko

Republice Włoskiej, reprezentowanej przez I.M. Braguglię, działającego w charakterze pełnomocnika, wspieranego przez M. Massellę Ducciego Teriego, avvocato dello Stato, z adresem do doręczeń w Luksemburgu,

strona pozwana,

* Język postępowania: włoski.

TRYBUNAŁ (druga izba),

w składzie: C.W.A. Timmermans, prezes izby, R. Schintgen, P. Kūris, J. Klučka (sprawozdawca) i G. Arestis, sędziowie,

rzecznik generalny: M. Poiares Maduro,
sekretarz: R. Grass,

uwzględniając procedurę pisemną,

podjąwszy, po wysłuchaniu rzecznika generalnego, decyzję o rozstrzygnięciu sprawy bez opinii,

wydaje następujący

Wyrok

1 W swojej skardze Komisja Wspólnot Europejskich zwraca się do Trybunału z wnioskiem o stwierdzenie, iż stanowiąc, że klauzula zastrzeżenia własności, aby była skuteczna względem wierzycieli kupującego, powinna być potwierdzona na każdej fakturze dotyczącej kolejnych dostaw z datą pewną wcześniejszą niż postępowanie egzekucyjne i prawidłowo wpisanej do ksiąg rachunkowych, Republika Włoska uchybiła zobowiązaniom ciążącym na niej na mocy art. 4 ust. 1 dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady 2000/35/WE z dnia 29 czerwca 2000 r. w sprawie zwalczania opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych (Dz.U. L 200, str. 35).

Ramy prawne

Uregulowania wspólnotowe

2 Dyrektywa 2000/35 ma na celu harmonizację przepisów prawnych państw członkowskich w sprawie zwalczania opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych między przedsiębiorstwami lub między przedsiębiorstwami a władzami publicznymi, których przedmiotem jest dostawa towarów lub świadczenie usług za zapłatą.

3 Artykuł 1 tej dyrektywy stanowi:

„Niniejsza dyrektywa ma zastosowanie do wszelkich należności, które stanowią wynagrodzenie w transakcjach handlowych".

4 Zgodnie z art. 2 dyrektywy:

„Do celów niniejszej dyrektywy:

1) »transakcje handlowe« oznaczają transakcje między przedsiębiorstwami lub między przedsiębiorstwami a władzami publicznymi, które prowadzą do dostawy towarów lub świadczenia usług za zapłatą,

[...]

3) »zachowanie tytułu« [»zastrzeżenie własności«] oznacza umowne porozumienie, zgodnie z którym sprzedawca [sprzedający] pozostaje właścicielem sprzedawanej rzeczy do czasu jej całkowitego spłacenia;

[...]".

5 Artykuł 4 ust. 1 dyrektywy 2000/35 stanowi:

„Państwa członkowskie zapewnią, w zgodzie ze stosowanymi przepisami prawa krajowego określonymi przez międzynarodowe prawo prywatne [przepisami krajowymi właściwymi na mocy międzynarodowego prawa prywatnego], iż sprzedawca [sprzedający] zachowuje prawo własności do towarów do chwili uiszczenia całkowitej zapłaty, w przypadku gdy między kupującym a sprzedawcą [sprzedającym] przed dostawą towarów została uzgodniona [wyraźnie zawarta] klauzula dotycząca zachowania prawa własności [zastrzeżenia własności]".

6 Zgodnie z motywem dwudziestym pierwszym tej dyrektywy:

„Pożądane jest zapewnienie wierzycielom możliwości zastrzeżenia tytułu [własności] na zasadzie niedyskryminacji na terenie Wspólnoty, jeśli to zastrzeżenie tytułu [własności] obowiązuje na podstawie zastosowanego przepisu krajowego określonego przez międzynarodowe prawo prywatne [przepisu krajowego właściwego na mocy międzynarodowego prawa prywatnego]".

Uregulowania krajowe

7 Sprzedaż z zastrzeżeniem własności jest w prawie włoskim uregulowana w kodeksie cywilnym, księga IV, tytuł III, rozdział I, ust. 3.

8 Zgodnie z art. 1523 tego kodeksu, zatytułowanym „Przeniesienie własności i ryzyk":

„W przypadku sprzedaży na raty z zastrzeżeniem własności własność przechodzi na kupującego z chwilą zapłaty ostatniej raty ceny, jednakże kupujący ponosi ryzyka związane z rzeczą od chwili jej wydania".

9 Artykuł 1524 ust. 1 tego kodeksu stanowi, że zastrzeżenie własności jest skuteczne względem wierzycieli kupującego, jeżeli zostało stwierdzone pismem w dokumencie z datą pewną, która jest wcześniejsza niż postępowanie egzekucyjne. Ustępy 2 i 3 tego artykułu regulują przesłanki skuteczności tej klauzuli względem kupujących będących osobami trzecimi w przypadku, gdy przedmiotem sprzedaży są maszyny o wartości przekraczającej 30 000 ITL (około 16 euro) lub gdy dotyczy ona ruchomości wpisanych do publicznego rejestru.

10 Artykuł 11 ust. 3 dekretu ustawodawczego nr 231 z dnia 9 października 2002 r. (zwanego dalej „dekretem") ma następujące brzmienie:

„Zastrzeżenie własności, o którym mowa w art. 1523 kodeksu cywilnego, wynikające z uprzedniej pisemnej umowy pomiędzy kupującym a sprzedającym, jest skuteczne względem wierzycieli kupującego, jeżeli zostanie potwierdzone na każdej fakturze dotyczącej kolejnych dostaw z datą pewną wcześniejszą niż postępowanie egzekucyjne i prawidłowo wpisanej do ksiąg rachunkowych".

Postępowanie poprzedzające wniesienie skargi

11 Komisja otrzymała skargę, w której skarżący twierdził, że art. 4 dyrektywy 2000/35 nie został właściwie przetransponowany do prawa włoskiego. Zdaniem skarżącego, art. 11 ust. 3 dekretu zobowiązuje sprzedającego do ponoszenia istotnych obciążeń administracyjnych.

12 Po wezwaniu Republiki Włoskiej do przedstawienia uwag w przedmiocie tego przepisu krajowego w świetle art. 4 dyrektywy, w dniu 18 października 2004 r., Komisja wydała uzasadnioną opinię, wzywając to państwo członkowskie do przyjęcia środków niezbędnych do zastosowania się do niej w terminie dwóch miesięcy od powiadomienia o niej.

13 Wobec braku odpowiedzi Komisja postanowiła wnieść niniejszą skargę.

W przedmiocie skargi

Argumentacja stron

14 Komisja twierdzi, że art. 11 ust. 3 dekretu jest sprzeczny z art. 4 ust. 1 dyrektywy 2000/35 oraz z duchem tej dyrektywy.

15 Jej zdaniem, obowiązek potwierdzania na każdej fakturze klauzuli zastrzeżenia własności, aby była ona skuteczna względem wierzycieli kupującego, prowadzi do ustanowienia dodatkowego warunku obciążającego sprzedającego, który zgodnie z dyrektywą 2000/35 w celu pozostania właścicielem towarów do chwili uiszczenia całkowitej zapłaty ceny jest zobowiązany jedynie do zawarcia tej klauzuli z kupującym przed ich dostawą.

16 Ponadto fakt, że na podstawie art. 11 ust. 3 dekretu data faktur powinna być datą pewną i wcześniejszą niż postępowanie egzekucyjne, jest również niezgodny z art. 4 ust. 1 dyrektywy 2000/35, który kładzie nacisk na to, że uprzednio powinna być w wyraźny sposób zawarta umowa pomiędzy kupującym a sprzedającym.

17 W odpowiedzi rząd włoski podnosi, że klauzula zastrzeżenia własności jest ukształtowana jako klauzula akcesoryjna do umowy sprzedaży, której ważność lub skuteczność nie jest poddana żadnemu warunkowi formy szczególnej; jedynym warunkiem ważności jest to, aby klauzula ta była uzgodniona w chwili zawarcia umowy sprzedaży.

18 Artykuł 11 ust. 3 dekretu został przyjęty w celu uzupełnienia przepisów kodeksu cywilnego i dotyczy jedynie przesłanek skuteczności klauzuli zastrzeżenia własności względem wierzycieli kupującego, a nie względem kupujących będących osobami trzecimi. Uzupełnia on jedynie art. 1524 ust. 1 kodeksu cywilnego. W tym punkcie rząd włoski wskazuje, że zmiana dokonana przez art. 11 ust. 3 dekretu dotyczy jedynie niektórych kategorii umów sprzedaży, w szczególności sprzedaży z dostawą na raty, gdzie dostawa może być rozłożona w czasie i dotyczyć towarów, które mogą być wyceniane indywidualnie i mieć znaczną wartość ekonomiczną. Ponadto podnosi on, że przepis ten dotyczy określonych rodzajów umów mieszanych,

w których sprzedający jest zobowiązany do dostarczania wielu faktur, także bardzo rozłożonych w czasie.

19 Zdaniem rządu włoskiego, obowiązek potwierdzania klauzuli zastrzeżenia własności na dokumentach poświadczających późniejsze wykonanie pierwotnej umowy ma na celu w szczególności przestrzeganie zasady bezpieczeństwa prawnego oraz ochrony zaufania osób trzecich nawiązujących kontakty handlowe z posiadaczem towaru, którego właścicielem jest inna osoba.

20 Wreszcie rząd ten powołuje się na system dowodowy przewidziany przez kodeks cywilny. Z orzecznictwa włoskiego sądu kasacyjnego wynika, że można się powołać na każdą okoliczność faktyczną w celu stwierdzenia wcześniejszego istnienia dokumentu. Orzecznictwo to zalicza do tego między innymi znajomość dokumentu przez osobę, względem której zamierza się podnieść zarzut.

21 W odniesieniu do tego ostatniego punktu Komisja przyjmuje do wiadomości, że można łatwo dowieść daty pewnej, lecz podtrzymuje zarzut, że warunki przewidziane w art. 11 ust. 3 dekretu są niezgodne z przepisami art. 4 ust. 1 dyrektywy 2000/35.

Ocena Trybunału

22 W celu oceny zasadności skargi Komisji należy zbadać art. 4 ust. 1 dyrektywy 2000/35 i sprawdzić, czy przepis ten narusza zasady przyjęte przez państwo członkowskie w zakresie skuteczności klauzul zastrzeżenia własności względem osób trzecich.

23 Należy przede wszystkim stwierdzić, że dyrektywa nie dokonuje harmonizacji wszystkich zasad związanych z opóźnieniami w płatnościach w transakcjach handlowych, ponieważ zawiera ona jedynie pewne szczególne reguły mające na celu zwalczanie takich opóźnień, to jest dotyczące odsetek od opóźnień w płatności (art. 3), zastrzeżenia własności (art. 4) oraz procedury odzyskiwania należności w przypadku roszczeń niekwestionowanych (art. 5).

24 Ponadto dyrektywa ta w wielu punktach odsyła do stosowania przepisów krajowych. Jak wynika z jej motywów piętnastego i dziewiętnastego, jest tak między innymi w przypadku różnych postępowań egzekucyjnych na podstawie tytułu wykonawczego, warunków, na jakich egzekucja na podstawie takiego tytułu może zostać umorzona lub zawieszona, jak również sposobów zawierania umów.

25 W odniesieniu do klauzul zastrzeżenia własności, dla których następuje odwołanie do przepisów krajowych, art. 4 ust. 1 dyrektywy 2000/35 stanowi, że państwa członkowskie zapewnią, w zgodzie z przepisami krajowymi właściwymi na mocy międzynarodowego prawa prywatnego, iż sprzedający zachowuje prawo własności do towarów do chwili uiszczenia całkowitej zapłaty, w przypadku gdy między kupującym a sprzedającym przed dostawą towarów została wyraźnie zawarta klauzula zastrzeżenia własności.

26 Z brzmienia tego przepisu wynika, że przewiduje on skutki klauzuli zastrzeżenia własności względem kupującego i sprzedającego, przy czym ten ostatni może zachować prawo własności do towarów aż do chwili uiszczenia całkowitej zapłaty. Stwierdza on również, że warunkiem ważności takiej klauzuli jest to, aby była ona wyraźnie zawarta pomiędzy kupującym a sprzedającym przed dostawą towarów.

27 Należy dodać, że odwołanie do przepisów krajowych właściwych na mocy międzynarodowego prawa prywatnego w art. 4 ust. 1 dyrektywy 2000/35 dotyczy warunków ważności klauzuli zastrzeżenia własności.

28 Według tego przepisu, w związku z motywem dwudziestym pierwszym dyrektywy 2000/35, prawodawca wspólnotowy uznał za pożądane zapewnienie, aby wierzyciele mogli korzystać z klauzuli zastrzeżenia własności na niedyskryminującej podstawie w całej Wspólnocie, jeżeli klauzula ta jest ważna według przepisów krajowych właściwych na mocy międzynarodowego prawa prywatnego. To, że wierzyciele mogą powołać się na taką klauzulę, można uznać za szczególny wkład w zwalczanie opóźnień w płatnościach w transakcjach handlowych.

29 Biorąc pod uwagę brzmienie art. 4 ust. 1 dyrektywy 2000/35 i cel tej dyrektywy, z przepisu tego nie można jednak wywnioskować, że ma on dotyczyć zasad innych niż te, które przewidują explicite, iż sprzedający i kupujący mogą wyraźnie zawrzeć klauzulę zastrzeżenia własności przed dostawą towarów oraz iż sprzedający może zachować prawo własności do towarów aż do chwili uiszczenia całkowitej zapłaty.

30 Zatem zasady, których dotyczy niniejsza sprawa, dotyczące skuteczności klauzul zastrzeżenia własności wobec osób trzecich, których praw nie dotyczy dyrektywa 2000/35, są regulowane wyłącznie przez wewnętrzny porządek prawny państw członkowskich.

31 W niniejszych okolicznościach, stanowiąc, że klauzula zastrzeżenia własności, aby była skuteczna względem wierzycieli kupującego, powinna być potwierdzona na

każdej fakturze dotyczącej kolejnych dostaw z datą pewną wcześniejszą niż postępowanie egzekucyjne i prawidłowo wpisanej do ksiąg rachunkowych, Republika Włoska nie uchybiła zobowiązaniom ciążącym na niej na mocy art. 4 ust. 1 dyrektywy 2000/35.

32 Wobec powyższego skargę Komisji należy oddalić.

W przedmiocie kosztów

33 Zgodnie z art. 69 § 2 regulaminu kosztami zostaje obciążona, na żądanie strony przeciwnej, strona przegrywająca sprawę. Ponieważ Republika Włoska wniosła o obciążenie Komisji kosztami postępowania, a ta ostatnia przegrała sprawę, należy obciążyć ją kosztami postępowania.

Z powyższych względów Trybunał (druga izba) orzeka, co następuje:

1) Skarga zostaje oddalona.

2) Komisja Wspólnot Europejskich zostaje obciążona kosztami postępowania.

Podpisy